

BALÁSNÉ SZALAI EDIT–BÍRÓ FERENC

**TÖBBELEMŰ SZEMÉLYNEVEK A XVIII. SZÁZADI
TISZASZŐLŐSÖN**

Egy-egy magyar település XX. századi személynévállománya és –rendszere hosszú történeti folyamat eredménye-következménye, így aztán gyakran nem is tudunk pusztán a ma emberének a nevei és ismeretei alapján megközelítően sem mindent megfejteni abból. A kutató szerencsés esetben talál forrásokat a régebbi korokból, amelyek eligazítják, adatokkal dokumentálják jelenünk nyelvi elemeinek előzményeit s valamelyest a használatait is. Ilyen kedvező helyzetben van a Tiszaszőlős (ma Szolnok megyei, Tiszafüred melletti) község személyneveinek a bűvára, hiszen a család- és keresztneveken kívül további névelemeket, -kiegészítőket is felfedezhet a XVIII. század második feléből forrásaiban, esetünkben a különböző anyakönyvekben. Az anyaggyűjtést Tiszaszőlősnek a Magyar Országos Levéltár Mikrofilmtárában található, 1760–1800 közötti református anyakönyveinek mikrofilmmásolataiból végeztük (jelzete: A 2446). (A vizsgált korszak katolikus anyakönyveiben három- vagy többelemű nevek nem szerepelnek.)

E mostani kis áttekintéshez kigyűjtöttük a bennük található három- vagy többelemű emberneveket, hogy ezek vizsgálatával alapot teremtsünk a kö-

vetkező század és a jelen tiszaszőlősi személyneveinek és névrendszerének a pontosabb megértéséhez.

A következőkben először adattárszerűen, mégpedig a teljes név első elemének és nem a családneveknek a betűrendjében felsoroljuk a többelemes személyneveket, majd röviden megvizsgáljuk e névanyag jellemzőit. Részletesebben csak a család- és keresztnév mellett előforduló harmadik (és további) névelemekről szólunk.

Az Adattárban az eredeti helyesírással közölt nevek után feltüntetjük a név első előfordulásának az évszámát és az anyakönyvek típusának kezdőbetűjét (e = esketési, h = halotti, k = keresztelési), így adataink könnyen visszakereshetők, ellenőrizhetők. Az utóbbi betűk hiánya azt jelzi, hogy az adat a kötet végén található lelkészi megjegyzésekből származik. Egyazon személynek a különböző formájú és szerkezetű neveit egymás mellett és után soroljuk fel, = jellel összekapcsolva, a legkorábban felbukkanóval kezdve. Az ezzel nem szomszédos betűrendi helyre eső a saját helyén az elsőre való utalással szerepel.

Adattár

A. Hajdú András 1795 h	Bikki Nagy János l. B. Nagy János
A. Nagy János 1779 k	Bikki Vékony András 1773 h
A. Nagy Jánosné 1781 h	Bik. Nagy János l. B. Nagy János
Abadi Szüts István 1781 e	Bíró Karádi János 1761 k
Bari Pál Notarius 1774 k = Notarius	B. Kováts István 1797 h
Bari Pál 1776 k	B. Kováts János 1780 k
Barna Panna Katonáné 1763 k = Barna	B. Nagy János 1763 k = Bikki Nagy
(Kondas) Panna Katonáné 1763 =	János 1767 k = Bik Nagy János 1783 k
Barna (Kondás) Panna 1765 h = Kon-	B. Nagy Jánosné 1770
dás (Barna) Panna 1770 k.	B. Nagy Katalin 1790 k
(Belehi) Nagy Jánosné 1760 h	B. Nagy Sára 1777 k
Bere Tolvaj István 1770 k = B. Tolvaj	Bodnár Szabó György 1765 k = B.
István 1773 k	Szabó György 1767 k
B. Fekete Martony 1787 k	Böszörményi (Dávid) István 1771 k

B. Szabó György I. Bodnár Szabó György
 B. Thót György 1782 h
 B. Tolvaj István I. Bere Tolvaj István
 B. Tolvaj Mihály 1766 k
 Burai Marton Czigany 1774 k
 Czigány Burai Mátyás 1769 k
 Czigány Füleki György 1764 k = Füleki (Czigany) György 1766 k
 Czigány Vékony Adam 1773 k = Vékony Adam Czigány 1774 k
 Csikós Kis Mihály 1769 h
 Csikos Tolvaj Márton 1769 e = Ts. Tolvaj Márton 1770 h
 Tsikós Tolvaj Mihály I. Cs. Tolvaj Mihály
 Ts. Kotzik János 1780 k
 Cs. Nagy János 1762 k = Csordás Nagy János 1763 k
 Cs. Nagy Jánosné 1800
 Ts. Nagy (Mih) János 1779 k
 Tsordas Fekete Márton 1771 e
 Csordás Nagy János I. Cs. Nagy János
 Csösz Kováts Mihály 1769 h
 Tsösz Pálfi István 1762 h
 Ts. Tolvaj István 1776 e
 Ts. Tolvaj Márton I. Csikos Tolvaj Márton
 Cs. Tolvaj Mihály 1765 h = Tsikós Tolvaj Mihály 1774
 Dalnoki Nagy Eszther 1791 k = D. Nagy Eszther 1792 k
 D. Nagy János 1767 h
 Dorogmai Nagy György 1776 h = D. Nagy György 1795 k
 D. Nagy Paal 1791 k
 Domaházi Csösz Nagy János 1767 k
 Egyeki Kis András 1768 h
 Egyeki Kis Andrásné 1778 h
 Egyeki Nagy István I. E. Nagy István
 Egyeki Nagy Peterné 1772
 E. Nagy András 1781 e
 E. Nagy György 1781 e
 E. Nagy István 1768 h = Egyeki Nagy István 1769 k
 E. Nagy Miklós 1775 e
 E. Nagy Péter 1771 k
 Fekete (Gaspar) Marton 1777 k = Fekete G. Marton 1777 k
 Fekete György István 1794 h
 Fekete (Janos) Marton 1777 k
 Fekete L. János 1780 k
 Fekete (Márton) Mihály 1778 k
 Fekete Pál János 1794 h
 Fekete (Péter) János 1779 k = Fekete Pet. János 1790 k
 Fekete (Peter) István 1779 e = Fekete P. István 1782 k
 Fekete Pet. János I. Fekete Péter János
 Fekete P. István I. Fekete (Peter) István
 F. Kis János 1776 k
 F. Kis Mihály 1770 k
 F. Nagy János 1779 k
 Füredi Hajdu János 1793 h
 Füredi Szathmari Mihály 1770 k
 Füleki (Czigany) György I. Czigány Füleki György
 F. Varga Mihály 1775 k
 G. Kis Mihály 1779 k
 G. Pálfi Mihály 1767 k
 Halászi Kardos Josefné Katonáné 1760
 Halászi Nagy János 1763 k = H. Nagy János 1766 k
 Hernadi Varga István 1768 h = H. Varga István 1788 k
 H. Kis Mihály 1780 h
 H. Nagy János I. Halászi Nagy János
 H. Nagy Ersébet 1793 k
 Horváth (Kováts) György 1760 k
 H. Szabó János 1780 k
 H. Varga István I. Hernadi Varga István
 H. Varga Mihály 1794 k
 I. Fekete János 1773 k
 I. Fekete Marton 1771 k
 Ifjú Nemes Tolvaj István 1797 e
 Ifjú Nemes Vad János 1797 e
 Igari Kováts János 1768 k = I. Kováts János 1777 k
 Igari Mészáros György 1768 k
 Igari Molnár István 1768 k

Igari Nagy Péter 1768 k
 Igari Oláh Bálint 1768 k
 Igari Oláh János 1764 k
 Igari Sándor János 1768 k
 Igari Szabó János 1767 k
 Igari Szilágyi Mátyás 1763 k
 I. Hajdu György 1773 k
 I. Hajdú István 1774 k
 I. Hajdú János 1764 k
 I. H Nagy János 1779 k
 I. Hüse György 1773 k
 I. Juhász (Máté) István 1771 k
 I. Kálmán István 1777 k
 I. Kutzik János 1762 k = I Kotzik János
 1768 k
 I. Molnár János 1773 k
 I. Muliter János 1770 k
 I. Nagy Peter 1777 k
 I. Oláh Ferentz 1766 k
 I. Pálfi János 1762 k
 I. Szabó János 1774 k
 I. Szalai János 1774 k
 I. Tót Márton 1760 k
 I. Vad Gergely 1772 k
 I. Varga György 1770 k
 I. Varga Mihály 1762 k
 I. Varga Mihályné 1762 k
 J. Kováts István 1762 k = Juhász
 Kováts István 1766 k
 J. Nagy János I. Juhász Nagy János
 Juhász Kováts István I. J. Kováts István
 Juhász Kováts Mihály 1768 k = Kováts
 (Juhász) Mihály 1773 k
 Juhász (Mathe) István 1773 h
 Juhász Nagy János 1763 k = J. Nagy
 János 1773 k = Nagy János Juhász
 1772 k
 Juhász Nagy Péterné 1777 h
 Juhász Pálfi István 1762 k = Juh. Pálfi
 István 1780 k
 Juhász Pálfi Istvánné 1785 h
 Juhász Tót Mihály 1762 k
 Juh. Pálfi István I. Juhász Pálfi István
 Kapusi Tolvaj Mihály 1776 k = K.
 Tolvaj Mihály 1776 k
 Kerékjártó Farkas János 1785 h = K.
 Farkas János 1777 k
 K. Farkas János I. Kerékjártó Farkas
 János
 K. Fekete György 1790 k
 K. Fekete János 1794 k
 Kis (András) Bandi 1779 k
 Kis András Ferentz 1794 h
 Kis András Kata 1784 k
 Kis András Sára 1784 k
 Kiséri Czigány Horvath János 1763 e
 Kis György Ersebet 1784 k
 Kis (István) Ersebeth 1780 k
 Kis Mihály Ersebet 1786 k
 Kis (Mihály) János kondás 1777 k
 Kis (Molnár) István 1777 k
 Kis Pálfi György 1784 h
 Kis Pálfi János 1773 k
 Kis Pál Mária 1776 k
 Kis Szabó János 1762 k
 Kotzik (Mihály) János 1783 k
 (Kotsis) Nagy György 1761 e
 Kondás (Barna) Panna I. Barna Panna
 Katonáné
 Kondás Fekete György 1790 h = K.
 Fekete György 1791 h
 Kondás Katona István 1792 h
 (Kondás) Nagy András 1762 k
 Kondás Thót Ferentzné 1782 h
 Kováts (Juhász) Mihály I. Juhász
 Kováts Mihály
 Kováts (Mathe) János 1777 k = M.
 Kováts János 1781 k
 Kovats (Német) Mártonné 1775
 Kováts Thót István 1779 h = Tót
 (Kováts) István 1780 k = K. Tót Ist-
 ván 1786 k
 K. Palfi György 1777 k
 Krasznai Nagy István 1769 e
 K. Szabó János 1761 h
 K. Tolvaj Mihály I. Kapusi Tolvaj Mi-
 hály
 K. Tót István I. Kováts Thót István
 K. Varga Mihály 1779 k
 Kutasi (Balás) György 1761 k

L. Juhász Mihály 1781 h
 L. Meszaros István 1774 h
 Logeresi Kis István 1786 h
 L. Pap István 1782 h
 L. Szabó György 1768 h
 Lurnai Tolvaj György 1777 k
 Markus (Csürhész) János 1764 k = Márkus Jánosnak a Tsürhésznek 1763 h
 Meszáros (Porteleki) István l. Porteleki (Mészáros) István
 M. Kováts István 1797 h
 M. Kováts János l. Kováts (Mathe) János
 M. Kováts Mihály 1790 k
 Molnár György a Tsürhész 1777 k
 Molnár (Varga) András 1760 k
 Molnár Varga István l. M. Varga István
 Molnár Varga Mihály 1781 k = M. Varga Mihály 1782 h
 Monori János Tsordas 1776 e
 M. Varga István 1782 k = Molnár Varga István 1793 h
 M. Varga Mihály l. Molnár Varga Mihály
 M. Szüts Mihály 1774 k
 Nagy András Sára 1785 k
 Nagy (György) Ersebet 1761 e
 Nagy György Ilona 1784 k
 Nagy (György) Mihály 1776 k
 Nagy János Juhasz l. Juhász Nagy János
 Nagy János Sára 1794 k
 Nagy Mihály Ersebet 1793 k
 Nagy (Mihály) János 1764 k
 Nagy Péter Tisztartó 1780 k
 Nagy (Szüts) Ferentz 1769 k = Szüts Nagy Ferentz 1770 h
 N[eme]s Endrédi Sámuel 1784 e
 N[eme]s Fekete András 1793 e
 N[eme]s Fekete György 1786 e
 Nemes Fekete István 1788 e
 N[eme]s Fekete János 1784 e
 N[eme]s Fekete Mártony 1785 h
 N[eme]s Fekete Mihály 1790 e
 N[eme]s Fekete Pál 1791 e
 N[eme]s Fekete Péter 1789 e
 N[eme]s Fekete Sámuel 1794 e
 N[eme]s Ifj. Kotzik János 1792 e
 Nemes Ifjú Mészáros György 1800 e
 Nemes Ifjú Mészáros István 1799 e
 Nemes Ifjú Tolvaj Mihály 1799 e
 N[eme]s Kotzik Mihály 1788 e
 N[eme]s Kováts János 1794 e
 N[eme]s Lenard András 1784 e
 N[eme]s Mészáros András 1792 e
 N[eme]s Mészáros János 1791 e
 N[eme]s Péntek Demeter 1785 h
 N[eme]s Péntek István 1792 e
 N[eme]s Szép Péter 1794 e
 Nemes Tolvaj János 1784 e
 N[eme]s Vad István 1789 e
 N[eme]s Vad János 1785 h
 Nemes Verebessi György 1788 e
 N[eme]s Vida István 1793 e
 Nemet Kováts Márton 1765 h [l. Kováts (Német) Mártonné]
 N. Kováts János 1785 h
 N. Lengyel Josef 1788 k
 N. Nagy János 1773 h
 Notar. Erdelyi László l. Notarius Erdelyi László
 Notarius Bari Pál l. Bari Pál Notarius
 Notarius Erdélyi László 1763 k = Notar. Erdelyi László 1770 h
 Notarius Uza Mihály 1778 h = Uza Mihály Notarius 1779 k
 N. Pálfi Istvánné 1780 h
 O. Mester Jász István 1765 k
 O. Mester Szombati István Josef 1760 h
 Ö. Kováts István 1777 k
 Örvényi Sós János 1800 k
 Özv. Nemes Péntek Péter 1798 e
 Paksi Kis András 1795 k
 Pálfi Szabó György l. P. Szabó György
 Pazonyi Elek István 1794 k
 P. Meszaros Istvan l. Porteleki (Mészáros) István
 Porteleki (Mészáros) István 1776 h = Port. Mészáros István 1786 k = P. Meszaros Istvan 1777 k = Meszáros (Porteleki) István 1778 e

Porteleki Mészáros Istvánné 1777 h	Top. Sipos János 1794 h
P. Szabó György 1766 k = Pálfi Szabó György 1770 k [l. Szabó Palfi Györgyné]	Top. Tóth Mihály l. T. Tót Mihály
P. Tolvaj György 1780 k	Tót Ferentz Kondás 1776 e [l. Kondás Thót Ferentzné]
P. Toth András 1797 h	Tót (Kováts) István 1780 k
Rector Meszaros Peter 1783 k	T. Pálfi János 1761 h
Szabó Palfi Györgyné 1781 h	T. Pálfi Mihály 1770 k
Szabó Péter Kondás 1781 k	T. Szabó György l. Tolvaj Szabó György
Szakáts Horvath János 1770 k	T. Tót István 1781 k
Szentesi Polya Rebeka 1793 k	T. Tót János 1779 k
Szüts Nagy Ferentz l. Nagy Szüts Ferentz	T. Tót Mihály 1780 k = Top. Tóth Mihály 1794 h
T. Babóltasai István 1795 k	T. Vég György 1786 k
Teglási Peter Czigány 1769 h	Ujj magyar Lázók Márton 1794 e
Tisztartó Ns Szüts István 1784 e	Uza Muhály Notarius l. Notarius Uza Mihály
Tisztartó Pechy János 1786 h	Vékony Adam Czigány l. Czigány Vékony Adam
Tiszt-tartó Hegymegi János 1762 k	V. Fekete Márton 1772 k
Tiszt-tartó Lénárt András 1772 h	V. I. Nagy Péter 1781 k
Tiszt-tartó Szabó István 1763 h	V. Nagy Péter 1782 h
Tolvaj Szabó György 1763 h = T. Szabó György 1763 k	
Tolvaj Szabó János 1762 h	

A többelemű személynevek megkülönböztető elemeiről

A maitól távoli korszak névanyagának a vizsgálatát több körülmény nehezíti: mivel a nevek csak felsorolásszerűen szerepelnek, a szövegkörnyezet hiányzik, ezáltal nem is segítheti a hozzájuk köthető információk megismerését; az írásban régen rögzített adatokat nem lehet ellenőrizni, nem kérdezhajtuk meg a nevek valóságos, beszédbeli használatát (a névelemek sorrendjét vagy variációit), annak befolyásoló jelenségeit; nem tudakolhatjuk meg a ragadványnevekről a névadás indítékát és a névvisezőknek az ezekhez való viszonyulását; ha öröklődőek az utóbbiak, kik voltak, és mikor éltek az első visezőik stb. Egy másik fő gátló tényező az anyakönyvet vezető pap vagy tanító következetlensége: ugyanazt a személyt hol két-, hol háromele-

mű névvel jelölik; hol kiírják a harmadik névelemet teljes formában, hol csak rövidítve, még gyakrabban csak a kezdőbetűjével. Mindezekre az említett körülményekre az utókor vizsgálója az egyes személyek különböző névelőfordulásainak, -változatainak és az összes többelemű névnek az összehasonlításaiból következtethet.

Mivel az anyakönyvek hivatalos iratok, e tényből esetünkben elsősorban az következik, hogy a keresztnév- és családneveken kívül mind a szülőknek, keresztszülőknek, mind a házasulandóknak és az elhalálozottaknak az általuk vagy a család által elfogadott, úgynevezett értelmi jellegű, megkülönböztető funkciójú ragadványneveit és egyéb kiegészítő megnevezéseit tüntették fel, mindenképp előtte a pontos azonosítás miatt. Gúny-, csúf- és bóknevek nemigen kerültek be az egyházi anyakönyvekbe. A település mikroközösségében a hétköznapi életben e harmadik névelemet önmagában vagy a két hivatalos elem valamelyik tagjával, esetleg mindkettővel, vagy a becézőnévvel használták említésre.

Az Adattár első ránézésre rögtön elárulja, hogy a többeleműek között meghatározó túlsúlyban vannak a háromeleműek. Ezek szórendje, használati formája igen változatos képet mutat, némely esetben azt, hogy még a családnév sem szilárdult meg, vagy nem is tudták, melyik a vezeték- és melyik a ragadványnevük. A tiszaszőlősi háromelemű nevek többsége szerkezetileg RCsK vagy CsRK formájú. A továbbiakban pusztán a ragadványnevekről szólnunk, melyek háromféle alakban állhatnak: teljes formájukban, rövidítve vagy csupán kezdőbetűjükkel. A minden oldalú nyelvi elemzés helyett rövid összegző megjegyzéseket fűzünk néhány szempont alapján (vö. B. Gergely Piroska, A kalotaszegi ragadványnevek rendszere. 1977. 65–219).

1. A ragadványnév-öröklésről. A több különböző, de azonos családnévű személy teljes nevében meglévő harmadik, egyező néveleméről feltételez-

zük, hogy családi, illetőleg öröklött ragadványnév. „A megszokás folytán a ragadványnév idővel éppen úgy öröklődött, mint a családnév. Ilyen esetekben nem csupán a család egy-egy külön tagja, hanem generációk sora viselte. ... A hatóságok és a hivatalok kénytelenek voltak használni a ragadványnevet abban az esetben is, ha szükség volt a szóban forgó azonos nevű egyének pontos megkülönböztetésére. A hivatalos használatban a ragadványnév minden esetben az értelmi megkülönböztetés eszköze volt” (Dömötör Sándor, Doboz községi ragadványnevek betűjelei a XVIII–IX. századból, MNy. LXXIII, 247). Valószínűleg a nagy megterheltség és a gyakori hivatalos használat miatt ezek rövidültek le leghamarabb betűjelekké. „A ragadványneveket helyettesítő betűjelek ezeknek a gyakran érzelmi töltéssel is rendelkező értelmi jellegű információknak absztrahált jelzései. A betűknek azonban már nem a »jelentése« – vagyis a ragadvány(mellék)név –, hanem a hangalakja a társadalmi funkciót betöltő jel, amely az egyén elnevezésének más személy hivatalos nevétől való megkülönböztetésére szolgál” (Dömötör i. m. 247). Sajnos némelyik megkülönböztető betűről nem derül ki a XVIII. századi források alapján az eredeti teljes forma: *B. Kováts, Bikki > Bik. > B. Nagy, Bere > B. Tolvaj, Tsikós > Cs. Tolvaj, Dalnoki > D. Nagy, Dorogmai > D. Nagy, Egyeki Kis, Egyeki > E. Nagy, Fekete Peter > Pet. > P., Halászi > H. Nagy, H. Varga, Igari Oláh, Juhász > J. Kováts, Juhász > J. Nagy, K. Fekete, Kis András, Kis Mihály, Kis Pálfi, Kováts Mathe > M. Kováts, Molnár > M. Varga, Nagy György, Nagy Mihály, Tolvaj > T. Szabó, T. Pálfi, Top. > T. Tót.* Bizonyára az előzőekben valószínűsített öröklött ragadványneveken kívül több hasonló is volt, csak az anyakönyvekből erre nem derült fény: A csoport tagjairól lehetetlen eldönteni, hogy az első névviseleknek (vagyis a forrás korát megelőző időben élt elődöknek, ősöknek mint névörökítőknak) melyik vonása szolgált indítékul: minden egyes esetben több le-

hetőséggel számolhatunk. A helynévi alapszavúak utalhattak az apai vagy az anyai ág származási helyére, de keletkezhetek akár valamelyiknek a régebbi vezetéknevéből is. A foglalkozás- és keresztnévi előzmények szintén különféle funkciójúak lehetnek, az előbbiek jelölhették az első névviselők valóságos foglalkozását, de anyai családnevekként ugyanúgy funkcionálhattak, az utóbbiak pedig az apák kereszt- vagy az anyák családnevéből is eredhettek stb.

2. A ragadványnévadás indítékáról. A feltételezhetően nem öröklődött ragadványnevek más (névtanilag már feldolgozott) településekhez hasonló indukáló tényezők következményei.

a) A földrajzi nevek *-i* képzős melléknévi származékaiból keletkezettek a környező vagy távolabbi helységekre mint a névviselő személy, a felesége, az anyja vagy más rokona származási helyére utaltak; a falu határán belül az azonosítás miatt megjelölték a szűkebb településrészt; esetleg csak alkalmi névkiegészítések voltak: *Abadi Szüts, Belehi Nagy, Bikki Vékony, Domaházi Csősz Nagy, Füredi Szathmari, Halászi Kardos, Igari Kováts, Igari Mészáros, Igari Molnár, Igari Nagy, Igari Sándor, Igari Szabó, Igari Szilágyi, Kapusi Tolvaj, Kiséri Czigány Horvath, Krasznai Nagy, Logeresi Kis, Lurnai Tolvaj, Örvényi Sós, Paksi Kis, Pazonyi Elek, Porteleki Mészáros, Szentesi Polya.*

b) Az alföldi településeken a föld megművelésén, a hagyományos paraszti gazdálkodáson kívül léteztek olyan foglalkozások, amelyek végzésével az egész közösség bizonyos szükségleteit elégítették ki, s e foglalkozások neveit ragasztották rá a közreműködőkre: *Barna (Kondás) Panna, Bíró Karádi, Bodnár Szabó, Csikós Kis, Tsordas Fekete, Csősz Kováts, Tsősz Pálfi, Domaházi Csősz Nagy, Juhász Pálfi, Juhász Tót, Kerékjártó Farkas, (Kotsis) Nagy, Kondás Fekete, Kondás Katona, (Kondás) Nagy, Kondás Thót, Kováts Thót,*

Markus (*Csürhés*), *Notarius Bari*, *Notarius Erdélyi*, *Notarius Uza*, *O. Mester Jász*, *O. Mester Szombati*, *Rector Meszaros*, Szabó Péter *Kondás*, *Tisztartó Ns Szüts*, *Tisztartó Pechy*, *Tiszt-tartó Hegymegi*, *Tiszt-tartó Lénárt*, *Tiszt-tartó Szabó*.

c) Az egységes etnikumtól elütő, nem a közösségbe született személyek elkülönítésére alkalmasak a népnevek. Tizzaszőlősön a *cigány* megjelölést (más vidékekhez hasonlóan) nem a hasonló vezetéknevektől való megkülönböztetés tette szükségessé, inkább a viselőknél a magyarok csoportjától való különállása: Burai Marton *Czigany*, *Czigány Burai*, *Czigány Füleki*, *Czigány Vékony*, Kiséri *Czigany Horvath*, Teglassi Peter *Czigány*.

d) Egy-egy falu közössége tagjainak bizonyos tulajdonságait összevetvén, az átlagoshoz képest szokatlan, feltűnően más vonású egyéneket jellegzetes testi vagy egyéb tulajdonságainak a megnevezésével különbözteti meg. E kategóriából feltűnően kevés, csupán egy ragadványnevet őriztek meg az anyakönyvek: *Kis Pál (Mária)*, *Kis Szabó*.

e) A névadó kisközösségeknek az átlagosnak tekinthető csoporttagjai egymás között viszonyíthatják egyéneiket a családokra bontás révén, az azokhoz vagy azoknak valamely képviselőjéhez való tartozás hangsúlyozásával, ennek nyelvi eszközeként a különböző rokonok (apa, anya, nagyszülő stb.) kereszt- vagy vezetéknevének felhasználásával (vö. Hári Gyula, MNyTK. 209. 196). Az anyakönyvekben fennmaradt többemű nevek alapján úgy látszik, ez az indíték erős hagyományú lehetett Tizzaszőlősön: Böszörményi (*Dávid*), Fekete (*Gaspar*), Fekete *György*, Fekete (*János*), Fekete *L.*, Fekete (*Márton*), Fekete *Pál*, Fekete (*Péter*), Horváth (*Kováts*), Juhász (*Mathe*), Kis György Ersebet, Kis (*István*), Kis (*Molnár*), Kotzik (*Mihály*), Kováts (*Mathe*), Kováts (*Német*), Kutasi (*Balás*), Nagy *András Sára*, Nagy *János Sára*, Nagy (*Szüts*), *Pálfi Szabó*, *Szakáts Horvath*.

f) Az anyakönyvekben folyamatosan fel-felbukkannak a két- vagy több-
elemű nevek mellett az életkorra, a családi állapotra utaló, címet, rangot
jelző és megjelölő közsói elemek. Ezekben az esetekben a már meglévő
egyéni neveket egészítették ki köznévi, melléknévi formákkal, amelyeknek
az emberi érintkezésben megkülönböztető szerepük volt, bár valójában nem
szokás a tulajdonnév nélkülözhetetlen részének tekinteni őket. A nagyszámú
XVIII. századi példából csak néhányat sorolunk fel a variációk gazdagságá-
nak érzékeltetésére: *Ifjú Nemes Tolvaj István*, *Ns Fekete Péter*, *Nemes Ifjú*
Mészáros György, *Ö. Kováts István*, *Özv. Nemes Péntek Péter* stb.

3. A betűszós ragadványnevekről. A ragadványneveknek a betűszókká
való rövidülésére már utaltunk. Sajnos a feldolgozott forrásokban nagyon
sok olyan, betűjelből álló névelemet találunk, amelyeket még nem tudtunk
azonosítani az eredeti teljes ragadványnevükkel. Az I. betűről pedig feltéte-
lezhető, hogy az egyik névben ragadványnév-rövidítés, a másikban meg csak
az *Ifjú* közszó első jegye. Ezek tehát egyelőre az ismeretlen vagy a bizony-
talan előzményűek kategóriájába tartoznak: *A. Hajdú*, *F. Nagy*, *G. Kis*, *I.*
Hüse, *P. Toth* stb. Egyébként a ragadványneveket helyettesítő betűjelek
használata vizsgált korszakunk előtt, tehát igen korán kialakulhatott, és a
nemzedékek közti hagyományozódás egyik érdekes jelenségévé vált. A há-
romféle anyakönyv mindegyikében megjelent már az 1760-as évek elejétől
kezdvé, és az idő előre haladtával egyre elterjedtebb lett ez az egyénítési-
megkülönböztetési mód (1761: *T. Pálfi János*, *K. Szabó János*; 1762: *Cs.*
Nagy János, *H. Nagy János* stb.).

A XVIII. század utolsó negyvenegy évének tiszaszőlősi többelemű személyneveit megvizsgálva, főbb jellemzőiket a következőképpen foglaljuk össze. Közöttük szerkezetileg uralkodó típus a háromelemű (kevés kivételt leszámítva mind ilyen): a kereszt-, család- és ragadványnévből álló. Ezek sorrendje változatos, bár leginkább RCsK vagy CsRK felépítésű. A falunak mind az utó-, mind a vezetéknevei igen megterheltek voltak, de a közösség tagjai az egyénítést, azonosítást, megkülönböztetést egyébként is igen gyakran nem ezekkel érték el, nem ezekkel biztosították maguk között, hanem a változatos ragadványnevekkel, illetőleg ezeknek és a másik két névelem valamelyikének a kombinációjával. Az anyakönyvek arról tanúskodnak, hogy a ragadványnevek jelentős része a családnevekhez hasonló módon öröklődött, sőt a kezdőbetűjükre rövidülve is széles körben ismertek és valószínűleg a mindennapi (népi) érintkezésben is használatosak lehettek. A teljes forma és a betűjeles egymás mellett élt huzamos ideig, de csak a következő század(ok) személynévanyagának a feldolgozása után derül ki, hogy meddig.